

Asia: VN/12316/2019

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi kaivoslain muuttamisesta

Lausunnonantajilta toivotaan erityisesti vastausta seuraaviin kysymyksiin:

1. Varausjärjestelmään esitetään seuraavia muutoksia:

- alueellisia rajauksia,
 - hehtaariperusteinen varausmaksu
 - varausajan lyhentäminen
 - varauspäätöksen sisällön tarkentaminen
 - varaajan velvollisuus tiedottaa varausilmoituksen jättämisestä.
- **Mitä hyötyjä näet esitetyissä muutoksissa? Mitä muita muutoksia ehdotat ja miksi?**

Maaseutupolitiikan neuvoston sihteeristö (jäljempänä MANE sihteeristö) kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta.

Kaivoslain uudistus liittyy keskeisesti maaseutuun. Uudistus vaikuttaa edellytyksiin kehittää ja lisätä maaseutualueiden elinvoimaisuutta.

MANE sihteeristö pitää tärkeänä, että maanomistajien oikeuksia parannetaan ja vahvistetaan. On keskeistä, että sekä maanomistajien että paikallisten yhteisöjen ja ihmisten, joiden elinympäristöön kaivostoiminta vaikuttaa keskeisimmin, mahdollisuudet tulla kuulluksi kaivostoimintaan liittyvissä kysymyksissä vahvistetaan. Eri toimijoilla tulee olla riittävät mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa omaa elinympäristöä koskevaan päätöksentekoon. Tästä näkökulmasta esitetyt muutokset 8, 12 ja 14 §:iin ovat hyviä ja tarkoituksenmukaisia.

Kansallisen maaseutupolitiikan keskeisimpiin strategiaan kiintopisteisiin kuuluu ympäristöoikeudenmukaisuus. Maaseudulla sijaitsevien luonnonvarojen käyttö tulee olla vastuullista ja oikeudenmukaista huomioiden paikalliset ympäristöt, olosuhteet, toimijat ja elinkeinot.

MANE sihteeristö näkee, että esityksellä pyritään vaikuttamaan varauksiin niin, että ne kohdistuvat pienemmille alueille. MANE sihteeristö kuitenkin toteaa, että esitetty varausmaksu on symbolinen summa, jonka vaikutukset pysyvät hyvin vaatimattomina. Vaikutuksia on syytä seurata ja varausmaksua tarkistettava tarvittaessa. MANE sihteeristö peräänkuuluttaa muutosvalmiutta tässä asiassa. Varauksia toivottavasti tehdään suuremmalla harkinnalla huomioiden edellä mainitut asiat. Myös tätä on syytä seurata.

On tarkoituksenmukaista, että kaivostoiminta rajataan kansallispuistojen ulkopuolelle ja, että mahdollisuudet kaivostoiminnalle luonnonsuojelualueilla rajataan nykyistä enemmän. Nämä alueet eivät ole esityksessä tuotu esille (voimassa oleva laki 621/2011 7 § ja 9 §).

MANE sihteeristö näkee, että esitys on askel oikeaan suuntaan kaivostoimintaan liittyvien intressien, luonnonsuojelu- sekä ympäristö- sekä ilmastotavoitteiden yhteensovittamisessa. Tärkeää on, että paikalliset olosuhteet ja vaikutukset huomioidaan päätöksenteossa ja suunnittelussa (maaseutuvaikutusten arviointi).

MANE sihteeristö korostaa, että esitys sisältää useita poikkeamiskirjauksia. On kuitenkin tärkeää, että nämä eivät murena lain tarkoitusta. Näin ollen lain soveltamista on syytä seurata tarkkaan huomioiden niin, ympäristöön kuin ihmisiin (alue- ja maaseutuvaikutukset) ja talouteen (muu elinkeinotoiminta alueella) kohdistuvat vaikutukset.

2. Onko keskeisten lakien soveltamisalojen rajat selvät: kaivoslaki, ympäristönsuojelulaki, luonnonsuojelulaki? Jos ei, miten tätä sääntelykokonaisuutta voisi mielestäsi selkeyttää?

MANE sihteeristö näkee, että esityksessä on pyritty valaisemaan lakien välisiä rajoja. Kuitenkin on muihin lakiin liittyviä velvoitteita syytä edelleen selventää ja aukikirjoittaa kaivoslain kirjauksissa (esim. luonnonsuojelulaki - luonnonsuojelualueet). Keskeinen kysymys on, mikä on ympäristöluvan ja kaivosluvan välinen suhde? MANE sihteeristö näkee, että ympäristövaikutukset tulee huomioida ennen kuin kaivoslupa myönnetään. Myöskään jätevuodet ja vesistövaikutukset eivät kuulu kaivoslain piiriin, kaivosten jätevuodet kuuluvat ympäristönsuojelulain piiriin. Myös tältä osin olisi lainsäädännön rajoja selkeytettävä ja aukikirjoittaa.

Avoimeksi kysymykseksi jää edellä mainitut kysymykset ympäristöoikeudenmukaisuudessa ja siihen liittyvästä kysymyksestä luonnonvarojen käytöstä syntyvien hyötyjen jakautumisesta sosiaalisesti ja alueellisesti oikeudenmukaisesti, johon kytkeytyy kysymyksiä esimerkiksi verotukseen liittyen laajemmin kuin esitys varausmaksusta (valtiolle maksettava 1 euro/ha). Verokysymykset kuuluvat valtioneuvostonministeriölle, jossa on käynnissä erillinen kaivosvero koskeva hanke (VM 008:00/2022).

3. Onko sinulla kokemuksia malminetsinnän aiheuttamista konkreettisista haitoista itsellesi, omaisuudellesi, harjoittamallesi elinkeinolle tai muutoin? Kerro niistä. Olisiko haitat voitu ehkäistä lupaehdoilla? Millaisilla?

MANE sihteeristö korostaa vaikutuksia maaseudun muulle elinkeinotoiminnalle jo varauksen aikana. Maaseudun elinkeinotoiminta nojautuu mikro- ja pk-yrityksiin ja niiden toiminta- ja kehittämismahdollisuuksiin, jotka pohjautuvat laajasti luonnosta saataviin aineellisiin ja aineettomiin hyödykkeisiin. Kaivostoiminta vaikuttaa erityisesti maaseudulla tapahtuvaan muuhun elinkeinotoimintaan kuten matkailu- ja muuhun luontoyrittäjyyteen, myös maa- ja metsätalouteen pohjautuvaan yrittäjyyteen. Tältä osin on syytä tarkistaa malminetsintäluvan pituutta (10 vuotta). Kymmenen vuotta on pitkä aika paikallisen ja alueellisen elinkeinotoiminnan ja elinvoiman kehittymisen kannalta. Myös tästä näkökulmasta on syytä arvioida alue- ja maaseutuvaikutuksia. MANE sihteeristö näkee, että esitys on myös tässä suhteessa askel oikeaan suuntaan, mutta toteaa, että paikallisten yhteisöjen, elinkeinoharjoittajien ja kunnan näkökulma ja mahdollisuuksia vaikuttaa on edelleen syytä vahvistaa sekä arvioida asiaa myös osana kaivosveron uudistusta (VM).

4. Kaivoshankkeet ja niiden vaikutukset eivät aina rajaudu yhden kunnan alueelle. Nykyisin kaivoksen maankäyttö on voitu ratkaista myös maakuntakaavalla, mutta jatkossa edellytettäisiin kuntatason kaavaa, millä vahvistetaan kunnan päätösvaltaa asiassa. Mitä vaikutuksia näet nyt esitetyillä muutoksilla olevan kaavoitukseen? Mitä ratkaisuja näet kuntarajat ylittävien vaikutusten huomioimiseksi?

MANE sihteeristö näkee, että esitys vahvistaa kuntien päätösvaltaa asiassa. On kuitenkin huomioitava erikokoisten kuntien käytettävissä olevat resurssit ja niiden turvaaminen. On myös huomioitava, että yhdessä kunnassa sijaitsevasta kaivostoiminnasta aiheutuvat ympäristöhaitat voivat vaikuttaa toisen kunnan alueella. Näin ollen tarkastelua tulisi tehdä laajemmin kuin vain yhden kunnan alueella. MANE sihteeristö toteaa, että kysymys liittyy kaavoitus- ja rakennuslain uudistukseen, joka on edelleen vireillä (maakuntakaava). Tärkeää on, että kysymyksissä tehdään yhteistyötä kuntarajojen yli ja alueellisesti ja, että yhteistyöhön kannustetaan. Kuntien välillä voi asiassa olla hyvinkin erilaisia kantoja.

5. Kaivoksiin liittyy kaksi erillistä vakuutta, kaivosvakuus ja jätevakuus. Kaivoslaissa säädetään kaivosvakuudesta, jota esityksellä täsmennettäisiin. Kaivosvakuuden tulisi kattaa kaivosten sulkemistoimet, kuten rakennusten, rakennelmien, tiestön ja sähköverkon purkaminen, mikäli kaivostoiminnan harjoittaja on varaton. Lisäksi kaivosvakuutta esitettäisiin laajennettavaksi poikkeavien tilanteiden turvallisuustoimenpiteisiin ja maanomistajakorvauksiin. Jätevakuudesta säädetään ympäristönsuojelulaissa ja lisäksi ympäristöministeriössä kehitetään ympäristövahinkojen toissijaisia vastuujärjestelmiä. Näetkö vakuussäätelyn kattavana vai onko vielä jokin ilmeinen aukko ja mitä se koskee?

MANE sihteeristö pitää tärkeänä, että kaivostoiminnan alajajossa toteutetaan ympäristöoikeudenmukaisuuden ja laajemmin kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Kaivostoiminta pitkälti ulkomaisessa omistuksessa ja lupia on myönnetty myös ei-vakavaraisille yhtiöille. Esitys on askel oikeaan suuntaan, mutta maaseutupolitiikan näkökulmasta vakuudet jäävät edelleen liian kevyiksi.

6. Esitysluonnoksessa ehdotetaan lupamääräyksiä saamelaisten perinteisille elinkeinoille aiheutuvien haittojen vähentämiseksi (51, 52 ja 54 §). Miten arvioit esitettyjen muutosten vaikutusta?

- **ottaen huomioon saamelaisten oikeudet alkuperäiskansana ylläpitää ja kehittää omaa kieltään, kulttuuriaan ja perinteisiä elinkeinojaan**
- **ottaen huomioon muut elinkeinot, kuten matkailun ja porotalouden**

MANE sihteeristö pitää tärkeänä alkuperäiskansojen oikeuksien turvaaminen ja takaaminen kaivoslain uudistamisessa. Saamelaisia on asiassa kuultava, heitä on kunnioitettava ja ympäristöoikeudenmukaisuutta lisättävä.

Muut kommentit liittyen hallituksen esitysluonnokseen:

MANE sihteeristö edelleen korostaa, että kaivoslailla on vaikutuksia maaseutualueiden kehittämiseen. Näin ollen kaivostoimintaan liittyvässä lainsäädännössä ja lupaprosesseissa on arvioitava alue- ja maaseutuvaikutuksia (ihmisiin, yrityksiin, yhteisöihin, talouteen liittyviä vaikutuksia maaseutualueilla).

Maaseutupolitiikan lausunnon on antanut maaseutupolitiikan neuvoston (MANE) puolesta MANE sihteeristö.

Husberg Antonia
Maaseutupolitiikan neuvosto